

Atatürk Dönemi Ormancılık Politikası

Önemli bir doğal kaynak olan ormanlar zaman içerisinde tüm medeniyetler için çeşitli ihtiyaçların giderildiği alanlar olmuştur. İnsanlığın ilk zamanlarında beslenme ve barınma ihtiyaçlarının karşılanması için ihtiyaç duyulan ormanların teknolojinin gelişimi ile fonksiyonları değişmiştir. Sanayi, ulaşım ve yakacak ihtiyaçlarının giderilmesi başta olmak üzere birçok farklı sektörde ormanlardan elde edilen ürünlerin kullanılması ormanların devlet için değerini artırmıştır.

Mühim bir zenginlik kaynağı olan ormanlar, Osmanlı İmparatorluğu için XIX. yüzyıla kadar pek fazla bir anlam ifade etmemiştir. Orman, su ve hava gibi doğal bir tabiat varlığı olarak görüldüğünden herhangi bir kayıt altına alınmadan Tanzimat öncesi dönemde "cibal-i mübaha" olarak herkesin istifadesine sunulmuştur. Ormanların belirli amaçlarla ayrılanları dışında kalan kesiminden rastgele yararlanılmış, İmparatorluğun bu ormanlarla ilgisi yalnızca ticarete konu olan kereste ve yakacak odundan vergi almanın ötesine geçememiştir. Bunun sonucu olarak da 3 Kasım 1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı'na kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun ormanlar ve onların bakımı ve yeniden yetiştirilmesi hakkında almış olduğu esaslı bir kanun veya yönetmelik mevcut değildir.

İmparatorlukta, XIX. yüzyılda uygulamaya konulan reformların finansman sorunu ile sanayi devrimini gerçekleştirmiş büyük devletlerin doğal kaynaklara olan ihtiyacının kesişmesi bir anda ormanları değerli kılmış ve bu alanda yayımlanan kanun ve yönetmeliklerle yabancı uzmanların da yardımıyla ormancılık faaliyetleri belli bir idari düzene kavuşturulmaya çalışılmıştır. 1840'da Ticaret Nezareti'nin içerisinde kurulan orman idaresinin teşkilatlanmasının çoğu kez çeşitli nezaretlere bağlı olarak sürdürülmesi bazı sorunları beraberinde getirirse de gerçekleştirilen girişimler orman ve ormancılık faaliyetleri açısından önemli adımlardır.

Ormancılık faaliyetlerinin kurumsallaşmasında ve eğitsel olarak gelişiminde Kırım Savaşı önemli bir mihenk noktasını oluşturmaktadır. Kırım Savaşı sırasında Fransa ile gelişen siyasal ilişkilerin bir sonucu olarak Fransız ormancılardan faydalanılmış ve ormancılık konusunda Fransa'dan uzman heyetler getirilerek ormanların envanterleri çıkartılmaya çalışılmıştır. Bu konuda iki Fransız uzmanın ismi ön plana çıkmaktadır. Bunlardan Louis Tassy'ye daha çok İstanbul'da bir orman yüksekokulu kurma ve oluşturulacak olan orman örgütüne gerekli elemanları yetiştirme görevi verilirken, M. Sthème'ye ise İmparatorluk ormanlarında incelemeler yapmak ve orman örgütünü kurma görevi verilmiştir. Uzunca bir süre Osmanlı İmparatorluğu'nun ormancılık politikasının şekillenmesinde Fransız uzmanlar önemli rol oynamışlar hatta günümüzde İstanbul Orman Fakültesi'nin temelini oluşturan Orman Mektebi de 1857 senesinde bu uzmanların çalışmaları sonrasında kurulmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'nda 1858 tarihli Arazi Kanunnamesi'ne kadar ormanların hukuki durumunun düzenlenmesine ilişkin herhangi bir çaba görülmemektedir. Arazi Kanunnamesi'nde bir kısım ormanlar herkesin istifadesine açık olarak kabul edilmiş, koruluk ve ormanların hukuki rejimi düzenlenmiştir. İmparatorluğun ormanlarla ciddi olarak ilgilenmesi ancak Arazi Kanunnamesi'nden sonra 1870 yılında yayımlanan Orman Nizamnamesi'nden sonra gerçekleşmiştir. 1870 tarihli Orman Nizamnamesi ile ormanlardan gelişigüzel yararlanma anlayışının önüne geçilmeye çalışılmış, ormanlar, doğrudan doğruya devlete, evkafa, kasaba ve köylere ait baltalıklar ile kişilere ait koruluklar olmak üzere dört kısma ayrılmıştır. Nizamname, ilk üç sınıfa giren ormanları kapsamakta olup, kişilere ait korulara ise dokunulmamıştır. Diğer taraftan cibal-i mübaha olarak adlandırılan ormanlar devlet mülkiyetine alınmıştır. Ayrıca bu nizamnamede ilk defa orman suçları ve bu suçlara ait cezalarla ilgili hükümler de yer almıştır. Ruhsatsız ağaç kesmek veya çıkarmak, ağaçların kabuklarını soyarak ve bunları çıkarmak, ormanlardan izinsiz toprak, taş ve maden çıkarmak, belirtilen yerler

dışında kömür yapmak, ormanlarda izinsiz hayvan otlatmak ve kasten orman yakmak suç kabul edilerek bu tür faaliyetlerde bulunanların cezalandırılacağı belirtilmiştir.

II. Meşrutiyet dönemi, Osmanlı ormancılığında ilk ilmi ve teknik adımların atıldığı devredir. Teknik eleman yetiştirilmesi maksadıyla ormancılık tahsil durumunun ıslahı, Avrupa'ya talebe gönderilmesi ve ormanların fenni şekilde işletilmesi hakkında kanun çıkarılması bu devrin karakteristik özelliklerindedir.

II. Meşrutiyet döneminde ormancılık eğitimi, yaşanan savaflara rağmen süreklilik arz etmiştir. Bu dönemde Halkalı Ziraat ve Ormancılık Mekteb-i Âlisi, Yüksek Orman Mektebi, Orman Ameliyat Mektepleri, kuruluşundan kısa bir süre sonra kapanmasına rağmen Orman Jandarma Mektebi önemli eğitim kurumlarını oluşturmuştur. Ormancılık eğitimi konusunda yabancı ülkelere gönderilen öğrencilerin büyük katkısı olduğu gibi Türk ormancılık tarihinin önemli isimlerinden Hoca Ali Rıza Efendi'nin de büyük hizmeti olmuştur. Bir taraftan Yüksek Orman Mektebi'nde dersler veren Hoca Ali Rıza Efendi, diğer taraftan da ormancılık üzerine eserler kaleme almış, ormancılığa ilişkin Türkçe terimleri ilk defa bu eserlerinde kullanmıştır. Ormanların korunması ve tekniğine uygun bir şekilde işletilmesine yönelik yasaların hazırlanmasında aktif rol oynayan Hoca Ali Rıza Efendi'nin 1910 senesinde hazırladığı *Orman ve Mer'a Kanunu Esbab-ı Mucibe Layihası* her ne kadar yasallaşmamış olsa da bu konuda yabancı ülkelerin orman yasalarının çevirisi olmayıp halkın gelenek ve göreneklerine uygun bir içeriğe sahip bulunmaktadır.

II. Meşrutiyet döneminin ormancılık tarihi açısından bir başka özelliği orman varlığının tespitine yönelik istatistikî çalışmaların başlatılmasıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun orman varlığına ilişkin A. Bricoque'un yazmış olduğu 1877 tarihli *Osmanlı İmparatorluğu Ormanları* isimli raporda ve 1897 tarihli Osmanlı Devleti İstatistiği'nde ormanlarla ilgili sayısal veriler bulunmaktadır. Ancak II. Meşrutiyet döneminde ilk defa Orman Maâdin ve Ziraat Nezareti istatistik dairesi tarafından *1908 Tarihli Orman İstatistiği* çıkarılmıştır. Nezaret, orman istatistiğinin yanı sıra maden ve ziraat istatistiklerini de yayımlamıştır. 309 sayfadan oluşan bu istatistik için gerekli olan bilgiler vilayet orman müfettişleri aracılığı toplanmıştır. Ormanlara ilişkin ikinci istatistik ise 1910 tarihli olup Orman Maâdin ve Ziraat Nezareti'nin yerine kurulan Ticaret ve Ziraat Nezareti tarafından çıkartılmıştır.

II. Meşrutiyet dönemi ormancılığına ilişkin bir diğer önemli özellik bu dönem politikalarında Tanzimat döneminin aksine Almanya ile siyasi ve ekonomik ilişkilerin gelişmesinin sonucu olarak bu kez pek çok Alman ve Avusturyalı orman uzmanından faydalanılmış olmasıdır. Ormancılığa ilişkin yasal ve kurumsal düzenlemelerde bu uzmanların görüşlerinden yararlanılmıştır. Bu uzmanlar arasında adı ön plana çıkan Avusturyalı orman uzmanı Hermann Veith, 1914 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nda orman müşaviri olarak görevlendirilmiştir. Veith, yaz aylarında Kastamonu, Sinop, Bolu ormanlarında kış aylarında ise Isparta, Denizli, Muğla, Aydın ve Antalya ormanlarında incelemeler yaparak rapor hazırlamıştır. Ormanlardan yararlanmanın süreklilik prensibine ve orman işletme planlarına göre yapılması zorunluluğunu raporlarında vurgulamıştır. Yabancı uzmanların bu önerileri doğrultusunda 1917 yılında *Ormanların Usulü İdare-i Fenniyeleri Hakkında Kanun* çıkartılarak devlet ormanlarının işletme planları ile işletilmesi zorunluluğu getirilmiştir. Özel kişilere ve köylere ait ormanlar dışta kalmak üzere devlet malı, koru ve baltalık ormanlarının işletme planları ile işletilmesi hükmü karara bağlanmıştır. Bu dönemde Avusturya'dan getirilen orman mühendisleri ile yerli orman mühendislerinden ilk orman amenajman heyeti oluşturulmuştur. İlk Amenajman Planı, Adapazarı'nın Hendek Nahiyesi Set Köyü civarında yer alan 7.147 hektarlık bir ormanlık alanı kapsayan Çamdağı ormanlarında yaş sınıfı yöntemine göre düzenlenmiş olan *Mustafa Şeref Ormanı Amenajman Planı*'dir. Plan 25 Ocak 1918 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Milli Mücadele ve Cumhuriyet dönemi, ormancılık anlayışının geliştiği ve bu alanda önemli adımların atıldığı bir dönemdir. 23 Nisan 1920'de kurulan TBMM Hükümeti bir taraftan ülkenin bağımsızlığını kazanmaya çalışırken diğer taraftan da ülkenin iç güvenliği için önem arz eden orman konusuyla ilgilenmeye çalışmıştır. Atatürk'ün 1922 senesinde TBMM'nin üçüncü toplanma yılında, bu dönemde uygulanacak ekonomik ve toplumsal politikalara açıklık getiren konuşmalarında *gerek ziraat ve gerek memleketin servet ve sıhhat-i umumiyesi nokta-i nazarından ehemmiyeti muhakkak olan ormanlarımızı da asrî tedâbirle hüsnü halde bulundurmak, tevsi etmek ve âzami fayda temin eylemek esas düsturlarımızdan biridir şeklindeki* ifadesi ormancılığa verilen önemi göstermesi açısından dikkate değerdir.

Bu bağlamda ormancılık alanında yapılan düzenlemelerle özellikle orman sayılan yerlerin içinde ve bitişiğinde yerleşik olan köylülerin ormanlardan yararlanma olanaklarının genişletilmesi, ormanlık alanların daha etkin, verimli ve ekonomi için daha kârlı olacak şekilde işletilmesi, odun başta olmak üzere daha fazla gereksinim duyulur hale gelen orman ürünlerinin karşılanabilmesi için gerekli idari ve teknik düzenlemelerin yapılması doğrultusunda önemli kararlar alınmıştır. Ağacı ve ormanı bol memleketler arasına girmek genç Türkiye Cumhuriyeti'nin öncelikli amaçları arasında yer aldığından, bu dönemde ormancılığa yönelik önemli atılımlar gerçekleştirilmiş ve yasal düzenlemeler yapılmıştır.

1920-1924 Arası Dönem: Cumhuriyetin ilk yıllarında ormancılık alanındaki yeniden düzenleme çabalarının çoğunluğu temelde 1900'lu yıllarda gündeme gelen ancak savaşlar nedeniyle uygulamaya konulamayan düzenlemelerin yaşama geçirilmesidir. 11 Ekim 1920 tarihinde çıkarılan *Baltalık Kanunu* ile eskiden beri odunculuk, kömürcülük ve kerestecilik yapan ve büyük ormanlardan en fazla 20 km uzaklıkta bulunan köylerde yaşayan köylülere, aile başı en fazla 18 dönümlük baltalık verilmesi öngörülmüştür. Bu kanun ile savaş halindeki halkın devletiyle birlikte topyekûn mücadele edebilmesi için aradaki sorunların ve huzursuzlukların kaldırılması planlanmıştır. Ancak ilgili kanun, köylülerin civarında yeterli miktarda devlete ait orman arazisinin bulunmayışı, yeterli sayıda teknik elemanın yetişmemiş olması nedeniyle istenilen hedefe ulaşılamamıştır. O dönemin koşullarında verilen bu hak dört yıl sonra Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın sonuçlanmasının ardından alınabilmektedir.

Baltalık Kanunu'nun dışında 26 Mart 1921 tarih ve 109 sayılı Resmi Dairelere ve Fakir Halka Dağıtılacak Yakacak ve Askeri Kurumların İhtiyaç Duyduğu Telgraf ve Telefon Direkleri ve Yakacak Odunun Müzayedeye Olmadan Tarife Bedeli Üzerinden Verilmesi Hakkında Kanun ile 31 Ekim 1921 tarih ve 161 sayılı Düşman Tarafından Tahrip ve Yağma Edilen Kasabalar ve Köy Halkının Devlet Ormanlarından Kesim Yapması Hakkında Kanun yayımlandı. Adı geçen iki kanunla kamu daireleri ve askeri kurumlar ile fakir halkın ihtiyaç duyduğu odun, telefon, telgraf ve maden direkleri ve ulaşımda önemli yer işgal eden demiryolu traversleri için gerekli olan ağaç gereksinimi müzayedeye çıkmadan özel bir ruhsat ile dağıtılacaktı. Yine işgal sırasında yakılan veya tahrip edilen binaların yeniden inşasında kamu ormanlarından kesilecek ağaç ve kereste vergiden muaf tutulacaktı. Parasız kereste ve mahrukat verilmesiyle ilgili iki kanundan sonra 1923 yılında toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde alınan Misak-ı İktisadi esaslarında yer alan *Türkiye halkı servet itibariyle bir altın hazinesi üzerinde oturduğuna vakıftır. Ormanları evladı gibi sever, bunun için ağaç bayramları yapar; yeniden orman yetiştirir* ifadelerinden de anlaşılacağı üzere milli iktisat politikaları kapsamında orman meselesine ciddi anlamda önem verilmiştir. İktisat Kongresi'nde orman meselesi alt başlığında şu konulara temas edilmiştir:

Ormanların korunması, çoğaltılması ve yeni alanların ormanlaştırılması, her köy ve kasabadaki çiftçilere, geçimlerini ormancılıkla sağlayan köy ve kasabalara ihtiyaçları ölçüsünde kendi sınırlarında miri ormanlardan baltalık verilmesi, köylüler tarafından ihya edilecek baltalıkların on beş sene süre ile vergiden muaf tutulması doğrultusundaki kararlar oy

çokluğu veya oy birliği ile kabul edilmiştir. Mezarlıkların duvarlarla çevrilerek içlerine ağaçlar dikilmesi ve bu konudan belediyelerin ve vakıfların sorumlu tutulması alınan bir diğer önemli kararlardandır. Ayrıca Kongrede memleketin her tarafında mevsime göre ağaç bayramlarının yapılması ve gününün tayini, ağaç bayramı günlerinde mektep talebelerinin ve ahalinin hiç olmazsa birer ağaç dikmeye mecbur tutmaları da oy birliği ile kabul edilen kararlar arasındadır. Alınan bu kararlar doğrultusunda tümüyle devlet ormanı sayılan yerlerden daha çok gelir elde edilmesi, çalışmaların ormancılık tekniğine göre yapılması, savaşların yol açtığı yıkımların onarılması için gerekli olan orman ürünlerinin daha kolay ve ucuz yollardan karşılanmasına yönelik girişimler ön plana çıkmıştır. Bu politikalarla orman ürünü hasat çalışmalarının yerli ve yabancı özel kişi ve kuruluşlara yaptırılmasının yaygınlaştırılması, çalışmaların ormancılık biliminin gerekleri doğrultusunda yapılmasına yönelik teknik kurumsal ve hukuksal alt yapının oluşturulmasının sağlanması amaçlanmıştır.

1925-1937 Arası Dönem: Bu dönem, ormancılık açısından *inceleme, araştırma, orman zararlılarıyla mücadele ve karar verme dönemi* olarak adlandırılabilir. Bu süreçte bir taraftan ormanlardan bol miktarda faydalanılmaya çalışılmış, diğer taraftan ormancılıkla ilgili araştırma faaliyetleri arttırılmıştır.

15 Nisan 1924 tarihinde çıkarılan *Devlet Ormanlarından Köylülerin İntifa Hakkına Dair Kanun, Orman Talimatnamesi ve 504 sayılı Türkiye’de Bilumum Ormanların Fenni Usulü İdare ve İşletilmesi Hakkında* kanunların ortak noktası ormanların tükenebilecek doğal kaynaklarımızdan olduğu, faydalanmanın ancak ormanların verim gücünün dikkate alınarak yapılması gerektiği yönündedir.

1924 yılı ormancılık açısından yoğun çalışmalar yapıldığı bir yıl olarak dikkati çekmektedir. Bu dönemde tarımsal ürünlerin ihracında ihtiyaç duyulan ambalaj hammaddesi ile Zonguldak Kömür İşletmesi için gerekli olan odun hammaddesini karşılamak üzere ilk defa devletçe işletilen Bolu-Karadere Orman İşletmesi kurulmuştur. Kısa süreli, başarısız bir girişim olmasına rağmen o güne kadar ormanların işletilmesinde uygulanan kiralama ve müteahhite verme yöntemlerinin yarattığı sorunlara alternatif çözüm oluşturan Bolu-Karadere İşletmesi’nin açılmasından sonra da belirli bir süre ormanların işletilmesinde eski yöntemler kullanılmaya devam etmiştir.

Yasal düzenlemelerin yanı sıra bu süreçte fidanlık kurma ve ağaçlandırma faaliyetlerine de önem verilmiştir. Bilindiği üzere Cumhuriyet’in ilanına kadar kapsamlı bir ağaçlandırma politikasından söz edilemez. 1924 senesinde kurulan Yüksek Orman Meclisi’nin idari yapılanmasında genel müdürlüğün altında oluşturulan üç müdürlükten biri Amenajman ve Teşcir (Ağaçlandırma Müdürlüğü)’dir. Diğer iki müdürlük ise İhale ve Hesabat Müdürlüğü ile Muhafaza ve Teftişat Müdürlüğü idi. Ağaçlandırma Müdürlüğü’nün kurulmasından hemen sonra ağaçlandırma ve fidanlık kurma girişimlerine başlanmıştır. 1925 senesinde Ankara’da ilk orman fidanlığının kurulmasından sonra 1926 senesinde Eskişehir Türkmendağı ve Ankara Rasattepe bölgelerinde uçaktan tohum atma yöntemi ile ağaçlandırma çalışmalarına hız verilmiştir. Türkiye’de Atatürk’ün girişimleri ile tarımla ilgili devlet kuruluşlarına örnek olmak üzere 1925 senesinde Atatürk Orman Çiftliği kurulmuştur. Çiftlik hızlı bir şekilde akasya, dişbudak, karaçam, sarıçam, karaağaç, gladiçka, erguvan, kavak, çınar, söğüt vs. ağaçlarla ağaçlandırılmıştır. 1929 senesinde İzmir Karşıyaka’da orman fidanlığı kurulmuştur. İstanbul-Florya ve Yalova ile Selimiye sırtlarında ağaçlandırmalar yapılmıştır. Ancak bu girişimler 3116 Sayılı Orman Kanunu’nun ilanına kadar geniş alanlara yayılmayıp daha çok dar amaçlı ve kısmi çalışmalar olarak kalmıştır. Orman Kanunu’ndan sonra fidanlık kurma çalışmaları ülke çapında yayılarak 1938 senesinde Sivas, Çankırı, Elazığ ve Tarsus’ta orman fidanlıkları kurulmuştur.

Ağaçlandırma çalışmalarının yanı sıra bu dönemde orman ve bitkilerin korunması için de önlemler alınmaya çalışılmış,

bazı yasal düzenlemeler yapılmıştır. Karadeniz ve Marmara bölgelerindeki çam ormanlarına zarar veren orman bahçivani, çam kese tırtılı ve yazıcı böceği haşeratina karşı 1926 yılından itibaren mücadele başlatılmıştır. İstanbul, Burgaz ve Büyükkada'da bulunan çam ormanlarına musallat olan haşeratla mücadele için Ziraat Bakanlığı 19 Ocak 1926 tarihinde Başbakanlığa bir tezkere göndererek Adalar ormanlarını mülkiyetinde bulunduran Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 5.000 lira ödenek ayırması isteğinde bulunmuştur. Yazıcı böceği haşeresinin Trabzon ve Rize yöresindeki devlet ormanlarına büyük zarar vermesi üzerine 1931 yılında hastalıklı ormanların kesilerek kâğıt hamuru ve selüloz yapılması için açık arttırmaya başvurulmuş, istekli çıkmayınca Bakanlar Kurulu 7 Haziran 1931 tarihinde almış olduğu kararla sağlıklı ormanların korunabilmesi için hastalıklı ağaçların odun bedeliyle ve pazarlıkla satılmasını kararlaştırmıştır. 1933 yılında "Bitkileri Kontrol ve Temizleme Kurumları" yasası çıkarılmış, 5 Ocak 1936 tarihli "Bitkileri Hastalık ve Zararlı Böceklerden Koruma Kanunu" ile Türkiye'ye giren veya Türkiye'den çıkarılan bitkilere yapılacak işlemler, bitki koruma yöntemleri ve uygulanacak cezalar belirlenmiştir.

Türkiye ormancılığında ilk birim olan Orman Genel Müdürlüğü 1923'ten 1933'e kadar merkez ve üç şube olarak görev yapmıştır. 1933'te şube sayısı altıya çıkartılmış, taşra kuruluşu olarak sekiz orman başmüdürlüğü ve bunlara bağlı 15 orman müdürlüğü kurulmuştur. Ayrıca doğrudan genel müdürlüğe bağlı dört orman müdürlüğü ile dört amenajman heyeti oluşturulmuştur.

Üniversite reformu kapsamında 1934 yılında Orman Yüksek Okulu Orman Fakültesi'ne çevrilmiş ve Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne bağlanmıştır. Öğrenim süresi üç yıldan dört yıla çıkarılmıştır. Öğrenim süresinde yapılan değişiklik nedeniyle Orman Fakültesi 1936 yılında mezun vermemiştir. Bu nedenle 3116 Sayılı Orman Kanunu'nun ilan edildiği dönemde ülkede toplamda 150-160 orman mühendisi bulunmaktaydı. Orman Fakültesi Yüksek Ziraat Enstitüsü bünyesinde tam bir akademik hüviyet kazanmıştır. 1948 yılında Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün kaldırılmasından sonra İstanbul'a nakledilerek İstanbul Üniversitesi'ne bağlanmıştır.

Cumhuriyet döneminde Türk ormancılığının geliştirilmesi ve Avrupa standartlarına ulaştırılması için çeşitli ülkelerden çok sayıda uzman getirilmiştir. Bu uzmanların başında Fransa'dan Saby, Almanya'dan Bernhard, Pfeferkorn, Fritsche, Mayer-Wegelin, Heske, Prodan, Hildebrandt, Avusturya'dan Hafner ve Rosenberg, Tschermak, Schimitschek, Lohwag, Galzer, Yugoslavya'dan Chenchine, İsviçre'den Anderson ve Naslund, Fransa'dan Guinet ve Amerika'dan Polakowski ülkemize davet edilmişlerdir.

Adı geçen orman uzmanlarından Alman Prof. Dr. Robert Bernhard'ın hazırlamış olduğu 1926 ve 1934 tarihli iki orman kanun tasarıları birçok değişikliğe uğramasına rağmen 3116 Sayılı Orman Kanunu ile halen yürürlükte olan 6831 Sayılı Orman Yasasının temelini oluşturmuştur. R. Bernhard 1926-1929 ile 1934-1937 yılları arasında iki farklı dönemde ülkemizde toplamda altı yıl görev yapmış, Türk ormancılığına büyük hizmetleri geçmiş önemli bir şahsiyettir. Bernhard'ın 1927 senesinde Ankara Türk Ocağı'nda verdiği konferansta *Ormancılık sahasında Türkiye'yi el-yevm iki mühim mesele işgal etmektedir. Birincisi acaba Türkiye'de mevcut çıplak arazi çabuk ve en emin suretle ne şekilde teşcir olunabilir? İkincisi devlet hazinesi için en azami istifadenin mevcut ormanlardan temini ne şekilde mümkündür?* şeklinde iki önemli soru sorarak konuya başlaması alanına ne kadar vakıf olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Hazırlanmasında Bernhard'ın da büyük katkılarının olduğu Türk ormancılık tarihinin en önemli dönemeçlerinden birini oluşturan 1937 tarihli ve 3116 Sayılı Orman Kanunu ile modern anlamda ormancılık çalışmaları başlatılmıştır. Kanun, *Umumi Hükümler, Devlet Ormanları, Umuma Mahsus Ormanlar, Vakıf Ormanları, Hususi Ormanlar, Müşterek Hükümler* adlarında altı bölüm ve bu bölümlere ait toplam 22 alt bölümden oluşmaktadır. Kanun geçici hükümler ve son

maddelerle birlikte 136 maddeyi havidir. Kanunun ilk maddesinde “*bu kanunun tatbikatında kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup da herhangi bir çeşit orman hasılatı veren ve ağaççıkların toplu halleri yerleri ile beraber orman sayılır. Sazlıklar ve muhitin tabiatı itibari ile kuru ve baltalık yapılamayan veya step florası ile örtülü yerler her çeşit dikenlik ve fundalıklarla parklar ve ormanlara bitişik olmayan beş hektardan az sahipli arazi üzerindeki ağaçlar ve ağaççıklar ormandan sayılmaz*”, şeklinde ormanın net bir tanımı yapılarak bugüne kadar üzerinde büyük ihtilaf çıkan ormanlık alanların neyi kapsayıp kapsamadığına dair tartışmalara cevap vermiştir.

Bu kanunla 1923-1937 arasında müteahhitler tarafından işletilen ormanların devlet tarafından işletilmesi temel alınmıştır. Orman varlığının belirlenmesi çalışmalarına başlanmış ve ilk amenajman planları 1947 yılında bitirilebilmiştir. Bu planlardan elde edilen verilerle ülke orman envanteri belirlenmeye çalışılmıştır.

3116 Sayılı Orman Kanunu modern ve teknik ormancılığa mevzuat açısından getirdiği yeniliklerle de önemli bir aşamayı oluşturur. Bu kanun ile kurulmaya başlanan *Devlet Orman İşletmeleri* ile ormancılık hizmetleri dikim, kesim ve nakliyatı ile tamamen orman mühendislerinin idari ve teknik sorumluluğu altında yürütülmeye başlanmıştır. 3116 Sayılı Kanun kapsamında açılan ilk orman işletmesi Karabük Büyükdere Orman İşletmesi'dir. Gerek orman varlığının zenginliği gerekse Karabük'te açılan demir-çelik ve kereste fabrikaları için gerekli olan maden direği ve ağaca olan ihtiyaç ilk girişimin burada oluşmasının ana nedenlerini oluşturmaktadır. İkinci orman işletmesi, aynı yılda Yüksek Orman Mektebi'nin bir bakıma uygulama okulu olarak kullandığı Belgrad Ormanı'nda kurulmuştur. 1938 yılında Balıkesir Dursunbey ve Eskişehir Mihaliççik'ta orman işletmelerinin açılmasıyla bugünkü orman işletmelerinin çekirdeği oluşturulmuştur. Yine Orman Umum Müdürlüğü 1937 yılında çıkarılan *3204 Sayılı Orman Umum Müdürlüğü'nün Teşkilat Kanunu* ile kurulmuştur. 3204 Sayılı Kanun gereği Orman Umum Müdürlüğü *koruma, harita ve kadastro, amenajman, işletme, imar, tedrisat, fenni araştırma, inşaat, ağaçlandırma, mücadele ve avcılık, sanayi ve istatistik, ekonomi, murakabe ve teftiş* şubelerinden oluşmaktadır.

3116 Sayılı Orman Kanunu 8.9.1956 tarih ve 6831 Sayılı Orman Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. Halen yürürlükte olan 6831 Sayılı Orman Kanunu, 3116 sayılı Yasa ile belirlenen çizgileri aynen korumuş ve ayrıca ormanların sosyal ve kültürel yararlarını ön plana çıkararak ulusal park kavramını getirmiştir.

Aysun SARIBEY HAYKIRAN

KAYNAKÇA

“3116 Sayılı Orman Kanunu”, Kabul Tarihi: 8/2/1937, **T. C. Resmî Gazete**, 18 Şubat 1937, Sayı: 3537.

“6831 Sayılı Orman Kanunu”, Kabul Tarihi: 31/8/1956, **T. C. Resmî Gazete**, 8 Eylül 1956, Sayı: 9402.

“Orman Nizamnamesi”, **Düster**, Tertip 1, C 2, s. 404, 11 Şevvâl 1286/13.01.1870.

ARDIÇ, Kâmuran, “Ormancılık Tarihimize Kısa Bir Bakış”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, C 36, S. 1 (1986), ss. 98-114.

ASLANHAN, Ali, **R. 1325/M. 1909-1910 Tarihli Orman İstatistiği'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi**, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2020.

ASMAZ, Hasan, “Orman İstatistikleri Tarihi”, **Türk Ormancılığı, Yüzüncü Tedris Yılına Girerken, 1857-1957**,

Haz. Halil Kutluk, Hasan Asmaz, Türkiye Ormancılar Cemiyeti, Ankara 1957, ss. 111-121.

AY, Burak Ramazan, **R. 1323/M. 1907-1908 Tarihli Orman İstatistiği'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi**, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2020.

BATMAZ, Eftal Şükrü, KOÇ, Bekir, ÇETİNKAYA, İsmail, **Osmanlı Ormancılığı İle İlgili Belgeler**, C I, T. C. Orman Bakanlığı, Ankara 1999.

BENLİ, Mehmet, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Ormancılık Politikaları (1923-1946)**, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2014.

BERNHARD, Robert, **Türkiye Ormancılığının Mevzuatı, Tarihi ve Vazifeleri**, Çev. Nihat Basri Somel, Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü, Ankara 1935.

BERNHARD, Robert, **Türkiye Ormanları**, Devlet Matbaası, İstanbul 1927.

Binbaşı Hüseyin Efendi, **Memâlik-i Osmâniye'nin Zirâat Coğrafyası**, Yay. Haz. Bekir Gökmen, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2016.

BİNGÖL, İsa H., **Geçmişten Günümüze Ormanlarımız ve Ormancılığımız**, Ormancılık Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları, İstanbul 1990.

BRİGOQUE, A., "İmparatorluk Devrinde Türkiye'de Ormancılık Heyeti", **Ziraat Vekaleti, Mütetassıs Raporları, Orman Kısmı**, Çev. Mehmed Fahreddin Milli Matbaa, İstanbul 1927, ss. 4-35.

BRİGOQUE, A., "Osmanlı İmparatorluğu Ormanları", **Ziraat Vekaleti, Mütetassıs Raporları, Orman Kısmı**, Çev. Mehmed Fahreddin Milli Matbaa, İstanbul 1927, ss. 36-129.

CİN, Halil, "Tanzimattan Sonra Türkiye'de Ormanların Hukuki Rejimi", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C 35, S. 1 (1978), ss. 311-379.

Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, T. C. Orman Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü, Ankara 1973.

ÇAĞLAR, Yücel, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Ormancılık ve Gelişimi", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, C 6, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, ss. 1563-1574.

ÇAĞLAR, Yücel, "Türkiye Ormancılık Tarihi Üzerine Kısa Anımsamalar", **Kebikeç**, S. 24 (2007), ss. 99-130.

ÇAĞLAR, Yücel, **Hukuksal Kısaçtaki Ormanlar ve Ormancılık (Seçme Tartışmalar)**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2014.

ÇAĞLAR, Yücel, **Türkiye Ormancılık Tarihi**, ODTÜ Yayıncılık, Ankara 2012.

DİKER, Mazhar, **Türkiye'de Ormancılık, Dün-Bugün-Yarın**, T. C. Tarım Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü, Ankara 1947.

DURSUN, Selçuk, **Forest and the State: History of Forestry and Forest Administration in the Ottoman Empire**, Sabancı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2007.

ERDÖNMEZ, Cihan, ATMIŞ, Erdoğan, ÖZDEN, Sezgin, “Türkiye’de Ormanlık Politikası”, **Ormanlık Politikası**, Türkiye Ormanlar Derneđi Eğitim Dizisi Yayınları, ss. 102-146.

Geçmişten Günümüze Ormanlık, Ormanlıkta 170 Yıl, 1839-2009, Orman Genel Müdürlüğü, Ankara 2009.

GÜLEN, İlhan, ÖZDÖNMEZ, Metin, “Türkiye’de Orman ve Ormanlık”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, C 31, S. 2 (1981), ss. 1-13.

GÜLOĞLU, Yavuz, “Orman Mülkiyetinin Doğuşu ve Osmanlı Devletinde Tanzimat Dönemine Kadar Ormanlarla İlgili Yapılan Yasal Düzenlemeler”, **Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi**, C. 10, S. 2 (2010), ss. 180-194.

GÜMÜŞ, Cantürk, “Historical development of forestry education in the context of forest resources management in Turkey”, **The Journal of Forestry**, C 17, S. 1 (2016,), ss. 93-98.

GÜMÜŞ, Cantürk, “Osmanlıdan Günümüze Ormanlık Politikalarının Ormanlık Örgütlenmesi Üzerine Etkileri ve Güncel Sorunlar”, **II. Ulusal Akdeniz Orman ve Çevre Sempozyumu, 22-24 Ekim 2014, Bildiriler Kitabı**, Isparta 2014, ss. 477-489.

GÜMÜŞ, Cantürk, **Türk Orman Devrimi**, Türkiye Ormanlar Derneđi, Ankara 2018.

İNAN, A. Afet, **İzmir İktisat Kongresi, 17 Şubat-4 Mart 1923**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1989.

İŞLER, Nurullah, GÖK, Yusuf, **Osmanlı Ormanlığı İle İlgili Belgeler**, C II, T. C. Çevre ve Orman Bakanlığı, Ankara 2003.

İŞLER, Nurullah, GÖK, Yusuf, **Osmanlı Ormanlığı İle İlgili Belgeler**, C III, T. C. Çevre ve Orman Bakanlığı, Ankara 2003.

KESKİN, Özkan, “Osmanlı Ormanlığı’nın Gelişiminde Fransız Uzmanların Rolü”, **Tarih Dergisi**, S. 44 (2006), ss. 123-142.

KESKİN, Özkan, “Osmanlı Ormanlığında Kanunlaştırma Hareketlerin ve Yabancı Uzmanların Bu Alandaki Etkileri”, **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, C. 60, S. 1 (2010), ss. 5-13.

KESKİN, Özkan, **Orman ve Ma’âdin Nezâreti’nin Kuruluşu ve Faaliyetleri**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2005.

KILIÇ, Erhan, **Osmanlı Ormanlığının Zor Yılları (1914-1919)**, OGEM-VAK, Ankara 2019.

KILIÇ, Erhan, **Osmanlı’dan Türkiye Cumhuriyeti’ne Ağaç Bayramları**, Bursa Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kent Ormanlığı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2020.

KOÇ, Bekir, “1870 Orman Nizamnamesi’nin Osmanlı Ormanlığına Katkısı Üzerine Bazı Notlar”, **Tarih Araştırmaları Dergisi**, C 24, S. 37, ss. 231-257.

KORKMAZ, Esat, “Orman Yangınları”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C 6, İletişim Yayınları, İstanbul 1983, ss. 1599-1600.

KORKMAZ, Esat, “Türkiye’de Ormanlar ve Ormanlık”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C 6, İletişim Yayınları, İstanbul 1983, ss. 1590-1598.

KUTLUK, Halil, "Fransız Ormancılarını Nasıl Getirildi? Orman Mektebi Kimlerin İsteği İle Ve Ne Suretle Açıldı?", **Türk Ormancılığı, Yüzüncü Tedris Yılına Girerken, 1857-1957**, Haz. Halil Kutluk, Hasan Asmaz, Türkiye Ormancılar Cemiyeti, Ankara 1957, ss. 18-21.

KUTLUK, Halil, "Türkiyede Yabancı Ormancılar", **Türk Ormancılığı, Yüzüncü Tedris Yılına Girerken, 1857-1957**, Haz. Halil Kutluk, Hasan Asmaz, Türkiye Ormancılar Cemiyeti, Ankara 1957, ss. 181-198.

KUTLUK, Halil, **Türkiye Ormancılığı İle İlgili Tarihî Vesikalar 898-1339 (1487-1923)**, Osmanbey Matbaası, İstanbul 1948.

MİHRABOĞLU, Muharrem, "Türkiyede Devlet Orman İşletmelerinin Kuruluş Tarihi", **Türk Ormancılığı, Yüzüncü Tedris Yılına Girerken, 1857-1957**, Haz. Halil Kutluk, Hasan Asmaz, Türkiye Ormancılar Cemiyeti, Ankara 1957, ss. 90-97.

Ormancılıkta 1839'dan Bugüne, Orman Genel Müdürlüğü, Ankara 2017.

ÖZDEMİR, Metin, ŞAD, H. Cahit, **Türkiye'de Koruma Ormanları -Yönetim ve Amenajman Esasları-**, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları, İstanbul 1983.

ÖZDÖNMEZ, Metin, EKİZOĞLU, Abdi, "Tanzimat ve Meşrutiyet Dönemleri Ormancılığında Katkıları Olan Yabancı Uzmanlar", **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, C 43, S. 3-4 (1993), ss. 57-68.

ÖZTOPRAK, İzzet, "Atatürk Orman Çiftliği", (Erişim Tarihi: 25.01.2022), <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ataturk-orman-ciftligi/>

PEHLİVANOĞLU, M. Tefik, "Tanzimat'tan Sonra Orman Yıkımı ve Çevre Tahribi", **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi**, C 6, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, ss. 1574-1582.

POLATOĞLU, Mehmed Gökhan, "Türkiye'de 1923-1945 Döneminde Uygulanan Orman Politikaları", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C 23, S. 3 (2021), ss. 971-999.

SARIBEY HAYKIRAN, Aysun, "Osmanlı Ekonomisinde Ormancılığın Yeri: XIX. Yüzyılda Aydın Vilayeti'nde Ormanlar ve Ormancılık Faaliyetleri", **Klasikten Moderne Osmanlı Ekonomisi (Kurumlar-Uygulamaları)**, Ed. Arif Bilgin, Burhan Çağlar, Kronik Kitap, İstanbul 2019, ss. 209-222.

Tarihe Düşülen Notlar-3, Meclis Başkanları ve Genel Kurul Konuşmaları (1920-2013), Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2013.

TEMEL Mehmet, BAŞ, Hayrünnisa, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında İzlenen Bitki ve Orman Sağlığını Koruma Politikası", **Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi**, S. 20 (2008), ss. 165-176.

TUNÇSİPER, Nedim, "Tarih Boyunca Ormancılık Politikamız", **Türk Ormancılığı, Yüzüncü Tedris Yılına Girerken, 1857-1957**, Haz. Halil Kutluk, Hasan Asmaz, Türkiye Ormancılar Cemiyeti, Ankara 1957, ss. 316-323.

YUND, Kerim, "Yüz Yıllık Türk Ormancılık Öğretimine Bakış", **Türk Ormancılığı, Yüzüncü Tedris Yılına Girerken, 1857-1957**, Haz. Halil Kutluk, Hasan Asmaz, Türkiye Ormancılar Cemiyeti, Ankara 1957, ss. 22-29.

03/12/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ataturk-donemi-ormancilik-politikasi/?pdf=4806> adresinden erişilmiştir